

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁת וְאַרְא

כה' טבת תשפ"ה

הפטרה: כה אמר ה' בקבצי

מרכים ראש חודש שבט שיחול ביום חמישי

המוולד ביום רביעי 6:17 17 חלקים

יציאת שבת ר"ת: 18:09

גיליון 899

יציאת השבת:

17:45

ירושלים: 17:46

מניסת השבת:

16:35

ירושלים: 16:31

מְנַהִיגִים נְדִירִים

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

"חבל על אלו שאבדו ואינם נמצאים" - משפט זה, שרגילים להשתמש בו על אנשים גדולים שנפטרו מן העולם, מקורו בפרשה הזו. על דברי הטרנויא של משה: "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה". מובאת תשובתו של הקב"ה בתלמוד (מסכת סנהדרין קיא, א): "אמר לו הקדוש ברוך הוא: חבל על דאבדן ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הרהרו על מדותי ולא אמרו לי מה שמך.

אמרתי לאברהם: 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא, עד שקנה בארבע מאות שקל כסף ולא הרהר על מדותי... ולא אמרו לי מה שמך. ואתה אמרת לי 'מה שמך' בתחלה, ועכשיו אתה אומר לי 'והצל לא הצלת את עמך'. 'עתה תראה אשר אעשה לפרעה', במלחמת פרעה אתה רואה ואי אתה רואה במלחמת שלושים ואחד מלכים, וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו. מה ראה משה? רבי חנינא בן גמלא אמר: אך אפים ראה, ורבנן אמרי: אמת ראה".

משה רבנו אינו חושב על עצמו כלל, וגם בשאלה זו הוא מוסר את עצמו על כלל ישראל. ואולם בשאלתו הוא דורש לראות את הטוב המידי לישראל. כמנהיג, הוא אינו רוצה שדוקא שליחותו תביא אסון על הציבור אפילו אם מדובר רק בתקופה קצרה, עד לגאולה. ואולם אחרי שמושה רואה, כי הקב"ה אל אך אפים ואמת, הבין שהכל בחשבון מדויק מלמעלה ולפיכך קיבל עליו את הדין – זהו מנהיג אמת המוכן להקריב את עצמו עבור הציבור, ובודאי גם על מנהיג הציבור בימנו ללמוד ממעשה זה לדורות. לפני בחירות נזכור את מנהיגי האמת שטובת הציבור קדמה לטובתן האישית ועליהם ראוי לומר: חבל על דאבדן...

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

למען ידע כי אני ה' בקרב הארץ

בפרשה מתוארות המכות שהביא הקדוש ברוך על המצרים כעונש על אשר שעבדו את בני ישראל בפרך, אך היתה להם מטרה נוספת, לחזק את אמונתם של בני ישראל בבורא עולם – עד לשיא של "ויאמינו בה' ובמושה עבדו".

מכת הדם:

וְהָיָה דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות ז) - אפילו בבורות ובשיחין ובמערות. ולא אלה בלבד, אלא וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים - המים השאובים שהחזיקו בכלי עץ ובכלי אבן. דבר אחר: וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים - באלהי העצים והאבנים שלהם. שאפילו פסיליהם היו פולטים ומוציאים דם. אפילו מה שהיה המצרי רוקק, היה דם: וְהָדָגָה אֲשֶׁר בַּיָּאֵר מָתָה וַיָּבֹאֲשׁ הַיָּאֵר - מסרחון הדגים המתים. וְלֹא יָקְלוּ מִצְרַיִם לַשְׁתּוֹת מִיֵּם מִן הַיָּאֵר - רצו כולם לשתות מים מכל מקוה מים אחר וממה שבכליהם.

וְהָיָה הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם - אמר ר' אבין הלוי ברבי: ממכת דם העשירו ישראל. כיצד - המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים. ומצרי הלך למלאות הקיתון מתוכה. מוציאה - מלאה דם. הישראל שותה מים מתוך הגיגית והמצרי אומר לו: תן לי בידך מעט מים, ונותן לו ונעשו דם. אומר לו: נשתה אני ואתה מן קערה אחת, וישראל שותה מים ומצרי דם. וכשהיה לוקח מישראל בדמים (בכסף) - היה שותה מים. מכאן העשירו ישראל!

מכת הצפרדע:

מובא בתלמוד (מסכת פסחים נג, ב): "עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתוב בהם (שמות ז, כח): 'ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנורידך ובמשארותיך', אימתי משארות (קערות בצק) מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה".

כיצד למדו חנניה מישאל ועזריה מהצפרדעים? פירש רש"י: 'מה ראו. שלא דרשו וחי בהן ולא שימות בהן'. והקשו בתוספות, הרי מעשה זה היה בפרהסיא, כשבנה נבוכדנצר מלך בבל פסל ודרש מכולם להשתחוות לפסל, ובמקרה כזה יש למסור את הנפש אפילו על מצווה קלה? ותרין רבנו תם, שאותו הצלם לא היה עבודה זרה אלא אנדרטא שבנה נבוכדנצר לכבוד עצמו. ואילו רבנו יצחק פירש, שהיו יכולים לברוח קודם המעשה ולא ברחו!

לפי התלמוד הם למדו זאת מן הצפרדעים. מכיוון שהציווי היה שיכנסו גם בתוך התנורים, נמצאו כאלו צפרדעים שהשליכו את עצמם לתוך התנור הבער בניגוד למצוות ומתו! מכאן למדו חנניה, מישאל ועזריה, על אף שהיו יכולים לברוח, נשארו לקדש את השם.

חנניה מישאל ועזריה זוכים לקדש את שם ה' ובזמן שהם נזרקים לכבשן האש, שליחי המלך נשרפים מהאש האדירה ואילו הם ממטילים בתוך האש ואפילו בגדיהם אינם נחרכים. נבוכדנצר המופתע מבקש מהם לעלות מהכבשן ופותח בשבח לבורא עולם, תוכניתם של חנניה מישאל ועזריה הצליחה מעבר למשוער, הם הצליחו לקדש את שמו של הקב"ה, עד שאפילו נבוכדנצר הרשע, פיאר את שמו של הקב"ה - זהו קידוש השם שיש בו מסר, לחיות על קידוש ה' גם לדורות הבאים.

מכת הכנים:

מכת כנים באה בלי התראה, שהקב"ה מתרה באדם פעם ראשונה ושניה, ואינו צריך להתרות בו בשלישית. וכן היה במכה שלישית מעד"ש וכן בשלישית מבאח"ב:

ויעשו כן... ותהי הפנים באדם ובבהמה - משונה היתה מכת כנים משאר המכות, שהיתה גם בארץ גושן ובבני ישראל - כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים - לרבות גושן, אלא שלא צערו אותם כלל - כך קבלו חכמים במסורת:

המכה הזו מכת בזיון היתה, וגם כשעברה, לא עברה לגמרי אלא ותהי הפנים - מאז ועד לאחר זמן רב היתה הארץ רוחשת כנים, שכך רצה הקב"ה שתהא מצרים בזויה בעיני ישראל ולא יחמדו לשבת בה: אמרו חכמים, שמאותה שעה בטלה העבודה מאבותינו ולא עבדו בלבנים, כיון שאי אפשר היה לעבוד בעפר מצרים עוד, עד שיצאו ישראל ממצרים:

מכת הערוב:

למה באה עליהם? כבר בטלה העבודה מעל ישראל בלבנים ובשדה אחרי המכות הראשונות ועדין לא שחררו את ישראל מלעבוד אותם. אז היו אומרים להם לישראל: צאו למדבר והביאו לנו דובים ואריות ונעשה קניגין ונשחק בהם; לפיכך הביא הערוב בגבולם:

מכת הדבר:

הנה יד ה' הויה במקנה אשר בשדה (שמות ט) - ולא במקנה אשר בבתים. בפוסים, בפמרים, בגמלים, בקקר ובצאן - הרי חמישה מינים, כאומר: אצבע אלקים בכל אחד מן המינים, הרי יד ה' מלאה הויה בהם: והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים - בשלשה מקומות נזכר לשון 'הפלה': במכת הדבר, בערוב, ובמכת בכורות. ושלשתן על ידי הקב"ה בלבד באו, ולא היה למושה ואהרן חלק בהן. רמז להם הקב"ה: אף על פי שהכל בריות ואני מרחם על הכל, אפלה בין ישראל למצרים.

ולא ימות מכל לבני ישראל דבר - אפילו התנה ישראל מאתמול עם המצרי שימכור לו בהמתו ולא היה ביניהם אלא דבר בלבד בלי מעות, נצלה הבהמה של המצרי מן המכה, אפילו בהמה שהיתה ביד מצרים והיתה לו לישראל תרעומת עליה שיש לו חלק בה, היתה ניצולת, ובכך ידעו דינם של ישראל, ואפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי, לא מתה.

מכת השחין:

קחו לכם מלא חפניכם פיה כבשן - נסים גדולים נעשו במכת השחין. משה ואהרן לקחו שניהם מלא חפניהם פיה כבשן, והעביר אהרן את מלא חפניו לחפניו של משה, והחזיקו חפניו של משה את חפניו שלו ושל אהרן. אדם זורק חץ למעלה אינו מהלך מאה אמה, ומושה זרק פיה הכבשן, דבר שאין בו ממש, וזרקו השמימה עד כסא הכבוד.

והי שחין אבעבעת פרץ באדם ובבהמה - רבי יהושע בן לוי אמר: שחין שהביא הקב"ה על המצריים במצרים, לוח מבחוח ויבש מבפנים. אם אדם חטא, בהמה מה חטאה? אלא אשריהן של הצדיקים ואשרי טפוליהן (הנטפלים אליהם) שנאמר (תהלים לד): חנה מלאך ה' סביב לידאיו (אפילו כל אשר סביב להם); אוי להם לרשעים ואוי לטפוליהן:

ויהי חן ה' את לב פרעה - עד כאן פרעה מכביד לבו ואילו מכאן ואילך ה' מחזק את לבו - לפי שממכת שחין ואילך כבר לא היה כח בפרעה לעמוד בסרובו כלבבו, אבל ה' הקשה את לבו:

מהלכות קידוש השם

א. כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר "ונקדשתי, בתוך בני ישראל". ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר "ולא תחללו, את שם קודשי". כיצד? בשעה שיעמוד גוי ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג שנאמר במצוות, "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו.

ב. במה דברים אמורים, בשאר מצוות חוץ מעבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלוש עבירות אלו, אם יאמר לו עובר על אחת מהן או תיהרג, ייהרג ואל יעבור. במה דברים אמורים, בזמן שהגוי מתכוון להנאת עצמו... אבל אם נתכוון להעבירו על המצוות בלבד אם היה בינו לבין עצמו, ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל ייהרג; ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל ייהרג ואל יעבור, ואפילו לא נתכוון להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד. וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמד. אבל בשעת השמד, והוא כשיעמוד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזור שמד על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות ייהרג ואל יעבור, אפילו על אחת משאר מצוות, בין נאנס בתוך עשרה, בין נאנס בינו לבין גויים.

ג. וכל מי שנאמר בו ייהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל, הרי זה חילל את השם ברבים; וביטל מצות עשה שהיא קידוש השם, ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול השם. ואף על פי כן, מפני שעבר באונס, אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין, אפילו הרג באונס: שאין מלקין וממיתין, אלא לעובר ברצונו בעדים והתראה, שנאמר בנותן מזרעו למוֹלך, "ונתתי אני את פני באיש ההוא" ומפי השמועה למדו, "ההוא" לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה.

ד. ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרגשים אחריו בשבילן, ואף על פי שאינם עבירות, הרי זה מחלל את השם: כגון שלוקח ואינו נותן דמי הלקח לאלתר, והוא שיש לו, ונמצאו המוכרין תובעין אותו, והוא מקיפן או שירבה בשחוק, או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ וביניהן או שאין דיבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלן בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו. הכול לפי גודלו של חכם צריך שידקדק על עצמו, ויעשה לפנים משורת הדין.

ה. וכן אם דקדק החכם על עצמו, והיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עימהם, ומקבלן בסבר פנים יפות, ונעלב מהן ואינו עולבן, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עמוף בציצית מוכתר בתפילין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם הרבה עד שימצאו הכול מקלסין אותו ואוהבין אותו, ומתאווין למעשיו: הרי זה קידש את השם, ועליו הכתוב אומר "ויאמר לי, עבדי אתה ישראל, אשר כך אתפאר" (ישעיהו מט, ג). רמב"ם הלכות יסוה"ת.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת ציפורי ודושה לוי. שרה בת שמחה. בנימין יהודה. עזר בן עישה. תקוה בת עזיה. אלנה בת גאן. אסתר בת דובא. מול בת עזרה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הרצל בן אביגיל. אלנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת דוד. עזר בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בן מיכל. דוד בשון ד"ר. לוסת יוסף ושריי בן דוד ד"ר.

להחזרת נעדר צה"ל ושבייו ובחם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן, וכל החתופים והשבויים בעזה!

לעילוי נשמת: דוד"ר יוסף. דוד"ר מאלח. דוד אברהם עקמן. רבי מסעוד מלח. רבי יצחק שושן. רבי יעקב שושן. יונה וזה. סופר מנחם. יצחק דוד. מקסים דוד. ניר דוד. ישראל אברהם נתן. שלמה בן מרים. יצחק ועמרם אטאם. אורן מועלם. אלדד מוטו. דוד גרוסברג. מיר פולק. מרים קדישם. עמוס דמרי. סמנוב משה יהודה. יצחק בן סולמנה. נעים משה. אמנון נסים וסוליקה שושן. אליס טוביל. מרדכי שמעון. יפה גורי. יונה קלון. סימי טרנבו. ליצ' שבת משה עזיה. חנה יצחק. אסתר דוד. אסתר בת. תורא. אליה בת פריחה. תירצה ושרון. אסתר וענבר נחום. דניאל אלמלית. מנחם הלוי. דוד טוביל. מיכל עמר. אריה בן שמעון. ציונה בת דוד. יצחק ולאה אסטרנו. אליהו אדרי. עזיה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. יונה יוסף שרעבי. מרים יהודה. שמואל למברגר. נעיה בת מוג'דה. ליאור רחמים. זק טל. עליה מועלם. עליזה כחן. שרה וואילא. דוד ופריחה כחן. שמעון בן רחל. אברהם אדרי. יוסף אלקובי. מיכאל ועקני. חסיבה ששפטוש. עישה דוד. ברכה סופן. כמיסה דידר. רפי עשור. איתי ופני. מעין וסדר עשור. כמיסה כחן. מרים בת רחל. נאווה כחן. אילנה שחר. אורטל מבורך. יצחק ושמונה אילוז. אורי יצחק אילוז הי"ד. יצחק בן פנעה ז"ל. כרן יאיר יעקב שושן הי"ד.

ולע"ז הנספים בשואה ובחם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציציליה צילה לבית מושפת ציטרון הי"ד. אברהם ולאה ציטרון ז"ל.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה